

мѣнятъ и че ще наложатъ по-напрегната и по-сложна работа, особено на интелигенцията, само прозорливиятъ общественникъ и голѣмиятъ културенъ пионеръ, какъвто бѣше професоръ Иванъ Шишмановъ, можеше да съзре нуждата отъ създаване на единъ апаратъ за осмисляне многогородната просвѣтителна работа на читалищата. Но за да се разбере последицата отъ неорганизирания, почти наивенъ характеръ на читалищната дейность въ онова време и да се призове интелигенцията къмъ сериозна, планомѣрна и преданна дейность, бѣше необходимо и едно велико сърдце, единъ духъ, изпълненъ съ ентузиазъмъ и вѣра въ тържеството на тази идея. Такъвъ човѣкъ за онова време и дълго следъ това можеше да бжде само първиятъ председателъ на Върховния читалищенъ съюзъ, неговъ пламенетъ идеологъ, ръководителъ, вдъхновителъ и неизмѣненъ и незамѣнимъ сътрудникъ.

Идеята за организиране на читалищата въ съюзъ, кара Шишмановъ да напише възторжена статия-позивъ къмъ интелигенцията, дето той казва между другото: „Тоя съюзъ не може да не живѣе, расте и цѣфти. Неговото бждеще е велико. Бавно, ала здраво той ще съсрѣдоточи въ себе си всички дружни усилия за общото развитие на цѣлия народъ. Иначе и не може да бжде. Ето защо, отдѣлни читалища, не стойте вънъ отъ съюза! Елате съ обединени сили, да покажемъ още веднѣжъ, каква стихийна може да бжде силата на българина, когато се вдъхновява отъ една високо обществена идея!...“

Този патосъ е присжщъ, преди всичко, на нашитѣ възрожденци. Тѣ гледатъ така широко и възторжено на всички ония прояви, които целятъ издигането на народа.

Съ живо слово, най-вече по читалищни конгреси, конференции и сбирки, съ статии и брошури, въ срещи и беседи проф. Шишмановъ излагаше ония основни идеи, които го правѣха жаркъ апостолъ не само на устрема къмъ организиране на читалищата въ единенъ съюзъ, но и на народопросвѣтната дейность на читалищата.

Речемъ ли да обгърнемъ съ нѣколко думи смисъла на Шишмановото дѣло като идеологъ и ратникъ, съюзенъ и читалищенъ, ще проличи, колко неизмѣримо и благотворно е то за народното развитие чрезъ читалищата.

Шишмановъ, съ своята смѣлость и убеденость, пръвъ се опѣлчи срещу заблуждението, че ролята на читалището е изиграна и че културниятъ животъ въ свободна България може да се движи безъ празнота и сътресения — дори безъ читалищата. „На по-първобитнитѣ потребности на предосвободителната епоха отговориха старитѣ читалища, на нарастналитѣ културни нужди на освободения български народъ отговарятъ новитѣ съюзени читалища, които, горди съ своето минало, мечтаятъ да играятъ една още по-блѣскава роля въ бждеще. Естествено е, че на това развитие на читалищата трѣбва да отговарятъ и по-сложни, по-модерни сръдства“. Той подчерта специфичнитѣ по-модерни сръдства на новото читалище — живото слово, книгата и изкуството и съ всички сили работи въ тѣзи три насоки: библиотеки и читални, народни четения и представления и забави. Той изтъкваше читалището като културно-обществена необходимость и го посочваше като мощенъ факторъ въ самообразованието, безъ което всѣко училищно образование е фикция.

Създаването на читалищенъ съюзъ — една идея, за която мечтаятъ дори нашитѣ възрожденци, съ идеята за устроено българско чи-